

Tinnebyen

For ein stad som får folkemengda si auka med fleire hundre prosent på nokre få år, er det sjølvsagt at det blir problem med husrom for ein del av innbyggjarane. Notodden var ikkje noko unntak i så måte. "Byen" hadde i underkant av 900 innbyggjarar i 1900. Ti år seinare hadde dette vakse til nesten 5000, og folk kunne fortelje om store vanskar med å skaffe seg tak over hovudet. Dette var ikkje berre eit problem for den enkelte, men og for dei verksemdene som var avhengige av å ha ein fast og stabil arbeidsstokk.

Hydro tok konsekvensen av dette og var tidleg ute med å skaffe arbeidarane hus. Fyrst korn Grønbyen, seinare Villamoen, Egne Hjem og Tinnebyen. Då denne siste stod ferdig rundt 1920, hadde Hydro bygd over 100 hus på Notodden. Grunnen i Tinnebyen kjøpte Hydro av G.M. Tinne i 1917. Det var eit 100 måls stort område som hadde høyrte til Gvåla. Tidlegare hadde Tinne kome med tilbod om tomt til sjukehus på same staden, men sjukehuskomiteen meinte tomte ikkje passa.

Folksamt var det ikkje i det som skulle bli 'Tinnebyen i 1917. Dei einaste husa var Tinnesaga og Hydros kontorbygg, som seinare blei overtatt av Pettersens vevstue. Den siste låg omlag der Asbjørn Knutsens gate og Tinnebyveien kryssar kvarandre i dag. Byggematerialet i Tinnebyhusa er det same som i "Fem-Rader'n": Mur øverst, og i grunnmuren solid gråstein som blei frakta frå Tinnekasin. Som andre bustader Hydro stod for bygginga av, var også husa i Tinnebyen moderne, og den dag i dag er standarden så høg at Hydro hadde ingen vanske med å bli kvitt husa då dei for nokre år sidan selde dei til tilsette ved fabrikk.

Ole Bergs hus

Storgata 47 er muligens er av de eldste husa i Notodden sentrum. Huset er lafta, men ytterveggene har siden blitt kledd. Storgata 47 er et eksempel på hus i sveitserstil. Denne byggestilens karaktertrekk lar seg enkelt beskrive slik: Vegger med stående panel av høvla, smale bord. Høye og smale vinduer, oppdelt av et kors og et godt utstikkende vannbord over. Takflatene henger relativt langt ut på sidene. De er tilsvarende langt framskutt i gavlene og gjerne forbundet med en tverrbjelke. Fra denne bjelken er det ofte ei slags spir som rager opp over mønet. Midt på husets langside er det vanligvis et framskutt parti med veranda i første etasje og altan med gavltak over i andre etasje. Storgt. 47 har imidlertid ikke dette midtpartiet. Men på den ene gavlveggen er det bygd en glassveranda. Verandaens mange fyllinger med utskjæringer er derimot typisk nok for sveitserstilen. Denne dekoren fikk særlig vind i seila etter at båndsgaga kom i bruk. Storgt. 47 er sannsynligvis oppført rundt århundreskiftet. Det var en tømmermann fra Gransherad som bygde og eide huset. Det er dattersønnen hans som nå eier huset - Olav Berg, bosatt i Lørenskog. Men huset er nok mest kjent fra den tida da Ole Berg bodde der (far til nåværende eier). Ole Berg kom fra Sandsvær til Notodden. Han jobba som portvakt på Hydro. Det er først og fremst hans virke på fritida innenfor det lokale musikklivet, som har gjort han kjent. Han spilte sjøl bl. a. fiolin, klarinett og fløyte. Han har også leda Notodden damekor, Mannsångforeningen og Notodden musikkorps. Den kjente fløytisten Alf Andersen var også elev hos Ole Berg ei tid. Historielaget har forøvrig fått noen gamle bilder fra Mandsångforeningen på Notodden tatt i 1920 åra. Kåre Otterstad har sendt oss disse. Han forteller at hans far, Karl Johan Otterstad, jobba mye sammen med Ole Berg i det lokale musikklivet.

Casino

Norsk Hydro's "Casino" er en av de mest markante og særegne bygninger i Notodden. Med sitt vakre linjespill, sin hvite farge og med taktekking av glassert, hollandsk takstein, ligger den som en perle i Solhaugområdet. Man kan vanskelig unngå å legge merke til den når man kommer gående eller kjørende ned Storgata fra Ramberghjørnet. I gamle dager bar området mer preg av naturtomt men ennå skjærer hage og mektige furutrær gårds plass og parkanlegg mot øst. Midt i hageanlegget mot vest kunne man ennå etter siste verdenskrig se den gamle håndpumpen som skjulte den store brønnen med kildevann. Denne bygningen, som altså fikk navnet Casino (et navn som spiller hen på selskapslokaler) ble et samlingssted for vegfarende gjester som besøkte de nye fabrikanleggene i Notodden, eller som var på gjennomreise til Rjukan. Bygningen med uthus er oppført i 1909, i en tid som bar preg av hektisk anleggsvirksomhet i en målestokk ingen her i landet hittil hadde opplevd maken til. Svelgfos I, i sin tid Europas største vannkraftverk, var allerede fullført et par år tidligere. Rjukananleggene begynte å ta form, og Tinfosbanen ble åpnet dette året. Norsk Hydro's "Admini" på Notodden, bygd tre år tidligere, tok imot de mest celebre gjestene. Der hadde også Sam Eyde kontor og oppholdssted. Til Casino, derimot, kom ingeniøren og hans medarbeidere, representanter fra inn- og utland med tilknytning til de nye fabrikanleggene. Tysk var vanlig å høre på denne tiden, med det sterke innslaget av tysk teknikk og forskning som fant sted såvel på Notodden som på Rjukan - videre svensk og kanskje også fransk. Slik ble casino nå ikke lite av et kosmopolitisk samlingspunkt. Visergutter brakte daglig post til og fra kontorene i det gamle Victoria Hotel, som Sam Eyde hadde kjøpt og ominnredet til kontorer i tilknytning til fabrikkene. Casino var også skystasjonen hvor karjol og hest brakte de reisende til og fra Kongsberg med Christiania som utgangspunkt. Det var en drøy tur over Meheia med de vegforhold som dengang hersket. I uthusbygningen, eller annekset, som i dag rommer leilighet og garasjer, var hestestallene og overnattingsrom for kuskene. Også en "automobilgarasje" var med i bildet, for vi befinner oss ved inngangen til bilens tidsalder. Kanskje var det den berømte "røde Mercedes" til Sam Eyde som man hadde i tankene?

Men så tilbake til selve bygningen, hvis arkitekt var Thv. Astrup. Arkivet forteller at tegningen er datert 1908, og at byggesummen lå på ca. kr. 70.000,-. Det var A.S Rjukanfos som eide Casino til eiendommen ble overført til Norsk Hydro i 1918. Den inneholder 8 gjesterom, hvorav 2 dobbeltrom, samt rom for bestyrerinne og betjening. Videre inneholder den spisesal og en vakker peisestue og salong - eller som det dengang het: skriverstue- og telefonrom. Ellers er bygget

innredet som et komplett pensjonat etter datidens mønster, endog med egen vinkjeller. En stor veranda avslutter bygningen mot nord. Og over på den andre siden av Solhaugvegen ligger en ruvende villa med gammel historie bak seg - villaen som ble bygget for den tyske sjefsingeniøren i disse hektiske årene, og som senere forlangte samme bolig på Rjukan. Casino er, slik det slår i dag, på mange måter et speilbilde av Sam Eydes sans for vakker arkitektur med rot i klassisk stil og det monumentale. Det representerer et lite, men viktig kapittel i Norsk Hydro's historie som bør vernes om. I dag brukes forøvrig bygget som kurs- og konferansested i tilknytning til selskapets kurssenter Brattrein.

Fem-rader'n

At ei husrekke på fire hus, kan få namnet "feim-rader'n", verkar ikkje særleg logisk. Men for ikkje så mange åra sidan låg det her i Vålagata fem like hus etter kvarandre. Eitt av dei måtte gje etter for naturkreftene og blei rive. Grunnen var dårleg, og det førte til sprekkar i bygningen. Dessutan pressa jordbakken bak huset på. For å redde dei andre, blei det bruka tårnstein frå Hydro til å lage ein forstøtningsmur mot bakken. Denne husrekka blei bygd omlag på same tid som husa i Tinnebyen, dvs. rundt 1920. Det er og nytta same materialet, stein støypt på "Støperiet" som låg her oppe. I kvar bygning var det fire husvere med kjøken, soverom, ei lita stove og klosett. I kjellaren var det bryggerhus, matbu og vedbu felles for to familiar. I dag har det kome bad i tillegg, og stove og kjøken har bytta plass, slik at stove har blitt større og kjøkenet mindre. Det syner at behova skifter etter kvart som tida går. Då husa blei bygde, var det vanleg med langt fleire ungar enn i dag, og i dei store familiane blei både soverom og stove nytta til å sove i. Kneip det, måtte to-tre ungar ligge saman i kvar seng. Sjølv om det kunne vere trøngt, var dette likevel hus med høg standard, etter målestokken på den tida. Da Hydro trappa ned på 30-talet, blei det ein del ledige husvere, og folk som ikkje hadde tilknytning til fabrikkjen, flytta inn. I dag er det kommunen som eig husa.

